

Et varsla nederlag

Evaluering etter kommune- og fylkestingsvalget i Telemark i 2023

Resultatene ved lokalvalget i 2023 i Telemark ble for Arbeiderpartiets del svært dårlig. Selv om resultatet ikke var verre enn en kunne vente etter målingene siste året før valget, så var det det svakeste resultatet for Ap i vår del av landet i nyere tid. Også regjeringspartner SP gjorde det veldig dårlig. Aps nedgang ble ikke kompensert av tilsvarende oppgang for andre partier på venstresiden. Økningen var hos Høyre, hjemmesittere, INP og FrP.

I enkelte kommuner og kretser gikk det bedre. I kommuner som Fyresdal, Hjartdal, Drangedal, Tinn og Notodden og i enkeltkretser som Sandøya gikk det bra, og i fylkeskommunen klarte Ap å få fylkesordføreren i et bredt rødgrønt samarbeid.

Hovedbildet er likevel elendig, med stor nedgang særlig i folkerike områder og i forstedene. På denne bakgrunn har representantskapet i Telemark Ap bedt om en rask og helhetlig evaluering.

Metode

AU i fylkespartiet har på oppdrag fra representantskapet satt ned et utvalg bestående av Robin Kåss, Porsgrunn som leder, Kristin Parkinson Vågen, Nissedal, Bengt Halvard Odden, Hjartdal, Maja Foss Five, fylkestingsgruppa, Konstanse Marie Alvær, AUF og Jørund Ruud. Utvalget er enstemmig i sin beskrivelse og i sine anbefalinger.

Utvalget fikk kort tid til arbeidet, men til gjengjeld god hjelp fra partikontoret ved Shoaib K. Naeem, og rikelig tilførsel av verdifullt bakgrunnsstoff fra partiet sentralt, ved Øyvind Grøslie Wennesland. Metoden har vært fysisk møte, teams-møter og kommunikasjon på epost.

Utvalget har gått gjennom den nasjonale velgerundersøkelsen, og sett på de ulike kretsresultatene i fylket. Vi har også sammenlignet med lignende kretser andre steder i landet, og forsøkt å finne mønstre for resultatene. Det var en bred diskusjon i representantskapet som ga innspill, og det har vært diskusjoner og uformelle evalueringer i flere kommunepartier. Gruppas medlemmer har vært lytteposter fra ulike deler av fylket, aldersgrupper og partiet.

I denne evalueringen vil vi legge hovedvekten på fylkestingsvalg som innfallsvinkel, fordi det lettest kan avstemmes og vurderes i forhold til landsresultatet. Men vi vil også analysere situasjonen i enkeltkommuner, særlig der det forekommer tydelige avvik fra det store bildet i landet og fylket.

Valgkamp

Valgkampen bør ha en egen og grundigere evaluering. Det vil alltid være læringspunkter etter en valgkamp, og utvalget har merket seg noen.

Det politiske ordsiftet i kommunene og i fylket var rolig. Det var få negative saker, men vi kunne med fordel vært på med flere egne saker. De andre partiene utmerket seg ikke sammenlignet med tidligere valgkamper.

Det meldes om høy grasrotdeltagelse, entusiasme og et godt samspill med fagbevegelsen.

Ap hadde mye reklame og var aktive i sosiale medier. Høyre brukte også mye ressurser på reklame, særlig i Grenland.

Ap steg på meningsmålingene gjennom valgkampen, og vant de fleste debatter.

Det svekket Telemark Ap at vi ikke hadde en valgt ledelse og et eget fylkesparti, men fylkessekretær, partikontor og fylkestingslista bidro på en positiv måte. I fylkestingsvalgkampen fungerte valgkampleder, valgkampgruppe og valgkampplan helhetlig og svært godt.

Selv om evalueringsgruppa er fornøyd med valgkampgjennomføringen, så opplever vi det som et "hull" i valgkampen at det ikke har vært drevet valgkamp på universitetene våre overfor både ansatte og studenter som er der. Derfor anbefaler vi kommende valgkamper å legge opp til valgkampaktiviteter på campus både i Porsgrunn, Midt-Telemark, Notodden og Rauland. På samme måte bør innsatsen overfor minoriteter og fremmedspråklige økes. Vi må ta innover oss at et stort antall utenlandske borgere har stemmerett ved lokalvalg. Et jevnt økende antall mennesker med fremmedspråklig bakgrunn kommer også til å søke og få innvilget norsk statsborgerskap, og dermed også ha stemmerett ved stortingsvalg. At også disse gruppene stimuleres til å stemme, har en demokratisk egenverdi.

Resultater

På fylkesnivå gikk Ap tilbake, fra 38,4% ved forrige fylkestingsvalg i 2015 og 30,8% ved stortingsvalget i 2021 og ned til 25,1% nå i 2023. Likevel fikk vi fylkesordføreren pga godt rødgrønt samarbeid, og fordi Høyre fortsatt står svakt i Distrikts-Telemark.

Det har blitt avgitt et høyt antall forhåndsstemmer (38,3%), men totalt sett ble det likevel lav valgdeltagelse (56,1%).

På kommunenivå er det store forskjeller valgkretser imellom. Det er umulig å gå innom alle, men noen utslag må nevnes. De svært svake resultatene i Skien, Bamble, Kragerø og Porsgrunn er påfallende for fylket, men typiske for årets valg på

landsbasis. I bykommunene sliter partiet voldsomt. Ap tapte ti av ti av de mest folkerike kommunene i landet, og 27 av 30 av de mest folkerike. Porsgrunn er den mest folkerike kommunen på Østlandet som fortsatt har Ap-ordfører.

Det er et skred som har funnet sted. Det samme gjør seg gjeldende i hvert fall de større, middelsstore og mindre byene, i forstedene og «sovebyene». Også i Grenland får vi slike utslag. Det typiske er at vi får de store utslagene der vi før var ekstra sterke. Det slår dramatisk ut i valgkretser som Heistad og Brevik i Porsgrunn, som har vært blant «bastionene», men der oppslutningen i 2023 falt som steiner. Heistad, en forstad med hovedsakelig eneboliger, falt fra 43,7% i 2019 til 25,8% nå. Når Brevik gikk ned fra 48,9% i 2019 til 25,9% nå, kan det delvis skyldes tilbakegang fra et kunstig høyt nivå pga deponisaken. Langesund i Bamble er en lignende bydel som Heistad og falt fra 42,9% i 2019 til 25,5% nå i 2023. Industribydelen Herøya falt fra 31,7% i 2021 til bare 18,8% nå.

I Skien var det ekstra stygge utslag i lignende kretser som Gjerpen, Gulset, Klyve, Skotfoss og Sentrum sør. Også her det samme hovedmønsteret: Vi taper i 2023 mest der vi har vært sterkest, ikke bare ved valget i 2019, men historisk sett. Det må bety at trofaste velgere i hopetall har forlatt oss mellom stortingsvalget i 2021 og lokalvalget i 2023. I aktuelle kretser er det mange i jobb med moderate inntekter, mange i enebolig med strømutgifter og huslån. Man kan anta at mange av disse føler på effekt av rente og inflasjon.

Vi nevner noen eksempler på oppslutning i enkeltkretser sammenlignet med 2021.

I Skien

Gulset: 31,6 % i 2015, 32,4 % i 2019, 36,2% i 2021, 23,8% i 2023.

Skotfoss: 37,8 % i 2016, 37,6 % i 2019, 35,7% i 2021, 23,1% i 2023

I Porsgrunn

Heistad: 45,8 % i 2015, 43,7 % i 2019, 36,5% i 2021, 25,8% i 2023

Herøya: 42,8 % i 2015, 28,5 % i 2019, 31,7% i 2021, 18,8% i 2023

I Bamble

Langesund: 39,4 % i 2015, 42,9 % i 2019, 33,1% i 2021, 25,5% i 2023

I Kragerø

Helle: 29 % i 2019, 36% i 2021, 16,8% i 2023

Det fins andre eksempler i andre kretser og andre kommuner, men disse er blant de tydeligste, og viser samme tendens. Oppslutningen i løpet av perioden har falt sterkt, klart sterkest i de mellomstore urbane områder hvor vi vanligvis har hatt best oppslutning, og har hatt det i årtier.

Uten å trekke det for langt, må en innse at store grupper velgere har forlatt Arbeiderpartiet i løpet av de siste åra. To år med regjeringsmakt etter åtte år med borgerlig styre. To år som burde blitt som en vårløsning. To år da vi burde kunne skape begeistring. To år da vi burde kunne vinne oppslutning. Men da det har gått helt feil veg. Hvorfor?

Regjeringsslitasje er den enkle forklaringen, men nedgangen startet før regjeringsmakt.

Drøfting

Historisk tilbakeblikk

Utvalget er bedt om å se årets resultat i sammenheng med tidligere valg. Hvor langt tilbake det er nyttig å trekke tråder, kan diskuteres. Men i hvert fall er fylkestingsvalget 2019 et unntak, da det var et valg for Vestfold og Telemark fylkeskommune samla. Å kaste et blikk på også 2015 fortoner seg derfor nyttig for sammenligningen med det «normale» fylkestingsvalget 2023.

Det bør nevnes at Arbeiderpartiet i Telemark lå stabilt over 40 prosent ved de fire fylkestingsvalgene i fra 1975 til 1987, med et toppunkt i 1983 på 48,5%. EF/EU-saken førte til en kraftig knekk med 10-12 prosents nedgang fra 1987 til 1991, 1995, 1999 og 2003 – før det kom en forsiktig vekst, opp til 38,5 i 2015.

Når heller ikke årets ellers dårlige valg slo sterkt ut med ytterligere nedgang i store deler av distrikts-Telemark, skyldes det nok at svært mye av tapene her har vært tatt ut tidligere. I tillegg til EU-saken, som slo inn i hvert fall både 1991 og 1995, har endringer i arbeidslivet hatt avgjørende betydning. Mange av de partibærende yrkene som også bar den lokale fagbevegelsen, som vegarbeidere, skogsarbeidere, el-verksfolk og handverkere er langt på veg radert ut. Slike yrker er i stort monn erstatta av langpendling på anlegg og i Nordsjøen. Det er dermed blitt mye vanskeligere, kanskje også mindre naturlig for store arbeidstakergrupper å delta lokalt i organisasjonsliv og politikk. Arbeiderpartiet er nær «grunnfjellet» her. Dessuten er hegemoniet i store deler av distriktene overtatt av Sp, enda om også Sp gjorde et svært blanda valg i 2023.

Generelt om kommunevalg – i Telemark

Ved lokalvalg spiller lokale forhold en vesentlig rolle. Naturligvis, kan en si. Men en ting er å vite det, noe annet å ta konsekvensene av det, og forstå konsekvensene av å ikke gjøre det.

Noen mekanismer ser ut til å være helt åpenbare. Uro i kommunepartiet knyttet til enkeltsaker eller nominasjon leder til dårligere valg. Alltid. Dette har vi opp gjennom

årene kunnet se i kommune etter kommune ved valg etter valg. Normalt tar det dessuten lang tid at slike sår leges.

En sittende ordfører som stiller til gjenvalg, bidrar til gode valg, nesten alltid. Dette gir seg i år svært tydelige utslag i Fyresdal, Hjartdal og Notodden. Unntak er registrert ved noen få valg tidligere, men de er svært sjeldne.

Når vi er i opposisjon, kan dette slå helt annerledes ut. Et skifte av ordførerkandidat etter en langsommelig mangeårig ørkenvandring i opposisjon, kan bidra til stimulans, økt valginteresse og i mange tilfeller ny framgang. Dette har vi sett i flere kommuner tidligere, med anslag av det samme også i år. Ikke alltid, men ofte.

Vi ser dessuten spor av hvordan mange faktorer kan spille sammen, for eksempel i en kommune som Tinn, hvor Høyres ordfører rota det kraftig til for både seg og partiet sitt, samtidig som Arbeiderpartiets nye ordførerkandidat sto fram og skapte tillit og begeistring. I Drangedal skjedde litt av det samme, men der bar det bare nesten helt fram.

I Porsgrunn hadde Høyre en svak ordførerkandidat, som gjorde det mulig for Ap å bygge en bred allianse med uvanlige partier for å beholde ordføreren.

I år har vi ikke sett spesielle enkeltsaker som har vært verken vinner- eller tapersaker i enkeltkommuner. Klassiske i så måte er skolenedleggelse, endring av kretsgrenser, krevende utbygginger av sjukeheime, vegspørsmål, arealsaker. Det må likevel nevnes at Bypakka, vindkraft, gang- og sykkelbruer, Googletomt og energispørsmål i sin alminnelighet har vært krevende for både Skien, Bamble og Porsgrunn. Men neppe i en slik grad at de har hatt avgjørende betydning for valgutfallet. F eks var Bamble Ap mot vindkraft uten at det ga bedre resultater enn Skien Ap og Porsgrunn Ap som var for. Tilsvarende var Porsgrunn Høyre mot vindkraft uten at det ga bedre resultatet enn Skien Høyre som var for.

Fylkestingsvalget i et kommunalt lys

Ved valg etter valg har Arbeiderpartiet i Telemark gjort det til dels mye bedre ved fylkesvalg enn ved kommunevalg. Det har naturlig nok særlig vist seg i kommuner hvor det har vært uro og sviktende oppslutning ved kommunevalget. Der har vi jevnlig gjort dårlige kommunevalg, men stort sett holdt forbausende bra oppslutning ved fylkestingsvalgene. Ved fylkestingsvalget slår de nasjonale tendensene vanligvis inn på en tydeligere måte enn ved kommunevalg. I år er ikke denne tendensen så tydelig. Forskjellene mellom oppslutningen ved kommunevalg og fylkesvalg er blitt mindre. Også det kan nok skyldes den overordna nasjonale tendensen. Arbeiderpartiet gjør det svært svakt nasjonalt, da mobiliseres det ikke spesielt godt ved fylkesvalg heller. Om det kan hevdes at mellomvalg eller lokalvalg også er en dom over regjeringers politikk, ser vi det uten tvil her.

Dermed vil det være riktig å si at kommune- og fylkestingsvalget i hovedsak følger svingningene i oppslutning om Arbeiderpartiet nasjonalt, MEN at det forekommer flere resultater i enkelte kommuner som bryter kraftig med det nasjonale mønsteret.

Dessuten kan det konstateres at oppsplittingen av Vestfold/Telemark ikke har virket mobiliserende for Arbeiderpartiet eller Sp ved valget. Snarere tvert imot. I områdene som grenser mot Vestfold er Sp svært hardt rammet. Sp er om lag halvert i Siljan og Skien, og mistet 4 av 5 i Porsgrunn sammenlignet med 2019. Saker som var en het potet, og dermed fristende å reversere i 2019, kan det virke upassende å bruke tid og penger på i en ny tid i 2023 med helt andre utfordringer for innbyggerne.

Arbeiderpartiet har uten tvil blitt identifisert med SP sin reverseringspolitikk, noe som har vært belastende. Partiet vårt er ikke og skal ikke være et tilbakeskuende, nesten nostalgisk parti. Arbeiderpartiets grunnleggende instinkt må være å framstå som et parti som ser framover og er klar til å løse oppgaver som vi står i, og være forberedt på slike som venter der framme.

Usikkerhet, utrygghet, vanskeligere levekår

Arbeiderpartiets aller, aller sterkeste kort gjennom alle etterkrigsår har vært styringsevne, stø kurs, evne og kraft til å styre gjennom finanskrise, internasjonal usikkerhet, lavkonjunkturer og alle former for motgang, nasjonalt OG internasjonal.

Vi ser av oppslutningen nå at vi taper mest i de områdene hvor usikkerheten er størst og belastningene med stigende priser, økende renter, usikkerhet om både energipriser og energiforsyning slår som kraftigst. I villastrøkene, i sovebyer og tettbygde småbyer og tettsteder. Det er tøft mange steder i distriktene, for all del. Bedrifter sliter med strømpriser og råvarepriser. Bønder sliter med råvarepriser, priser på dyrefor og drivstoffkostnader. Reiselivet, turistnæringen, byggenæringen merker sviktende omsetning. Renter og prisutvikling slår inn absolutt over alt.

Men der Arbeiderpartiet har tapt mest, er der levekostnadene uten tvil er høyest, i byer og forsteder/drabantbyer. Boligprisene er til dels helt ekstreme, og renteøkningene slår beina under familieøkonomien. I store deler av disse områdene er elektrisitet eneste kilde til oppvarming i boligene. Strømprisen har ødelagt mang en privatøkonomi uten at det har blitt varmere i leiligheten av den grunn. Det er innført gode strømstøtteordninger, men strømprisene henger som et spøkelse foran oss før vinteren slår inn. Prisene er ute av kontroll. At myndighetene må komme halsende etter med avbøtende eller kompenserende tiltak føles ikke trygt og forutsigbart.

Kraftskatten rammet mange Ap-styrte kommuner svært hardt. Den skapte splid mellom Ap lokalt og sentralt, og gjorde Ap-styrte kommuner mindre i stand til å ta vare på sine innbyggere og tjenester i valgåret. I tillegg er lokalt eierskap til vannkraft politisk og historisk viktig i Telemark.

Et til dels svært godt lønnsoppgjør har ikke ført til annet enn økt frustrasjon, fordi tusener av familier ser at levekåra er blitt vanskeligere. Høyere lønn, likevel atskillig dårligere levekår. Det går rett i sjela til den enkelte, og piner hjerterøttene i sosialdemokratiet.

Ergo stilles det store spørsmål knyttet til nettopp det som en gang var Arbeiderpartiets aller sterkeste side. Evnen til å styre. Viljen til å styre. Motet til å ta grep.

I sannhetens navn må det tilføyes at Høyre-regjeringen under Erna Solberg vant stor tillit for sine evner til styring under pandemien. Dette bidrar nok til at Høyre skårer mer på styringsevne enn partiet kanskje noen gang har gjort. Dermed skårer Arbeiderpartiet relativt sett lavere.

De store sakenes betydning

Etter spørsmålet om evnen til styring kommer de andre, fundamentale sakene for folkets levekår. Og der dukker opp et faguttrykk som kalles «sakseienskap». Det er lettere å si: I hvilke saker er Arbeiderpartiet best, og i hvilke oppnår vi størst tillit?

Skole og utdanning og opplæring er et godt eksempel. Blant store folkegrupper er dette den aller viktigste saken når de skal stemme. Syns flertallet i denne velgergruppa at Arbeiderpartiet har størst tilliten her? Nei. I årevis og atter årevis har Høyre hatt størst tillit. For all del og i tydeligste klartekst: Dette betyr IKKE at disse velgerne syns at Høyre har en veldig god skolepolitikk. De er tvert om direkte uenige i store deler av den. MEN, de syns likevel at den er bedre enn Arbeiderpartiets skolepolitikk. Dette har vært tilfelle i mange år, og vi har ikke klart å gjenvinne tilliten.

Omsorg. Samme greia der. Andre partier har større tillit enn oss. Det har vart i svært lenge, i mange år.

Helse. Vi holdt stillingen lenge, men når fastlegeordningen kneler, samhandlingsreformen fungerer så som så, og sjukehusene er i ferd med å kollapse, røyner det grusomt på.

Miljø og klima. Partiet som «oppfant» miljøpolitikken i Norge, som etablerte et eget departement for det, som utnevnte verdens første miljøminister, Olav Gjærevoll og som gjorde Gro Harlem Brundtland til miljøminister, statsminister og verdensstjerne for nettopp miljø og bærekraft – det partiet har aldri hatt spesielt høy troverdighet i miljøsaker. Et uforståelig og frustrerende paradoks.

Tidligere er styringsevne og vilje nevnt, og dermed utkrystalliserer det store spørsmålet seg hos velgerne:

Hvorfor skal vi stemme på et parti som ikke er best i nesten noe, men middelmådig i så mangt?

I flere av de nevnte saksområdene savnes offensive tanker om reformer som kunne gjenreise tillit og entusiasme blant partiets medlemmer, i fagbevegelsen og ikke minst blant velgerne.

De fattigste blant oss

Matkøer hos Kirkens Bymisjon, Frelsesarmeen og flere. Folk som må gå tomhendte derfra fordi det ikke er mer igjen å dele ut. Matsentralen som får kjempeflott støtte og oppbacking i form av donasjoner fra matprodusenter, foredlingsbedrifter og andre – men som likevel går tomme for mat. Foreldre som dropper å spise for at i det minste barna kan få mat. Lavlønte og deltids ansatte som har to og flere jobber, men som likevel ikke greier å betale husleia, strømmen, maten og klærne. Dette er det grimme, triste, vonde bildet – og vi ser det. Vi ser dem. Og det gjør noe med oss. Ikke bare personlig og privat, men også politisk. Det vokser et sinne i oss. Et sinne rettet mot også våre tillitsvalgte. Kanskje de nyfattige og de aller mest utsatte ikke er så mange? Kanskje de ikke betyr noe ved valg?

Men det gjør noe med oss, med så mange flere gjør det noe. Som sosialdemokrater kan vi ikke greie å akseptere at det er sånn, at det er blitt slik, at det er blitt flere og at det er blitt verre. Vi kan ikke og vil ikke akseptere at våre nasjonale politikere – noen av dem – kan være så likegyldige i beste fall, fordømmende i verste fall. «Vi må gjøre det lønnsomt å stå opp om morra'n.»

Sagt til folk som står opp, som går på jobb, går til flere jobber, og ser at det lønner seg ikke. Prisene, rentene, strømmen ødelegger «lønnsomheten» i det å arbeide, for mange. Det er også fullstendig demotiverende overfor arbeidslinja. Hva skal de med svak helse eller litt dårlige forutsetninger for teoretisk og praktisk opplæring motiveres av? Se til å utdanne deg, stå i jobben som merra den blinde inntil helsa di knekker – og motta for innsatsen en så dårlig lønn at det knapt holder til et semmert husrom og mager kost.

Dette avspeiler blant den politiske eliten en mangel på empati og innlevelsesevne som velgerne, våre velgere vel og merke, reagerer på gjennom å la være å stemme, eller stemme på andre. Forargelsen og sinnet rammer flere partier, men det rammer oss hardest. Fordi det kreves mer av Arbeiderpartiet. Fordi det ventes mer av oss.

Vi mister tusenvis av stemmer i ren og berettiget moralsk forargelse.

Inhabilitet og interne stridigheter

Vi behøver ikke si mye verken om me-too, snusk med boligordninger, inhabilitet eller annet rot og rør og juks. Velgerne tåler det ikke. Vil ikke ha det. Vil ikke finne seg i at det gjelder andre regler for rikspolitikere enn for nav-ere.

I et land med flere hundre år gamle tradisjoner for lov og rett, og sterke holdninger til likeverd, må alle som søker også sentrale verv ha klart for seg: Du er, og skal forbli en av oss. Vi som velger, vi velger våre tillitsvalgte blant våre likeverdige. Dersom du tror du kan tilrane eller snuske deg til ekstra goder eller friheter, er det slutt. Du har hevet deg over folket som har valgt deg, og du er ferdig.

Til og med i våre aller eldste lovtekster var kongen underlagt loven. Glem aldri det. De som ikke har skjønt det, har medvirket til å bringe partiet i vanry.

Hva med KrF-eren som juksa med boligadresse? Hva med FrP-erne som snuska med både ditt og datt? Hva med Høyrefolk med rever på kontoret på Stortinget eller svin på skogen på fylkesårsmøter? Glem dem! Disse partienes velgere og medlemmer får ta det oppgjøret, om de vil.

Vårt parti, vår organisasjon og hele arbeiderbevegelsen må uansett og ubetinget sørge for orden i vårt hus, i Arbeiderpartiets hus, i Folkets Hus.

Likevel er de ferske inhabilitetssakene ikke noen fullgod forklaring. Oppslutningen hadde falt til et nivå lavere enn valgresultatet før disse ble kjent.

Høyre om – eller venstre om?

Noen sier: 'Høyre gjorde så godt et valg, vi må gå mot høyre'. Andre sier: 'Vi må tette lekkasjene mot SV og gå mer mot venstre for å gjenvinne vår sjel.'

Med all respekt for både engasjement og god vilje, å gå mot høyre eller venstre er i denne sammenheng en ørkesløs diskusjon. Hvorfor ikke lytte til hva folket sier, det vet vi nemlig svært mye om. Ikke bare fordi vi har hørt og lest og sett gjennom valgkampen, men fordi vi har målinger, velgerundersøkelser, Monitorer og underlagsmateriale fra mangfoldige år tilbake og fram til denne dag.

Vi kan slå bastant fast at det ikke er mye etterspørsel etter klassisk høyrepolitikk. I utdanningsspørsmål er støtten til en sterk og god fellesskole overveldende. En skole for alle, med nok personale. Det er en viss aksept for såkalte friskoler, men det er også det. Ikke stor etterspørsel, men nøktern aksept. Tanken om den sterke fellesskolen står som en påle.

Det samme gjelder i overveldende grad i også helse og omsorg. Det finnes noen nyanser i viljen til «å slippe private til», men at sterke offentlige institusjoner og etater skal være hovedregelen, ja selve bærebjelkene i velferdsbyggverket, det er et svært sterkt flertall samstemt om.

Norge har en befolkning som er opptatt av både utjamning og fordeling, mellom grupper og mellom landsdeler, mellom by og bygd, kyst og innland.

Etterspørselen etter skattelette er liten. Det store folkeflertallet er så opplyste, at de forstår hvor mye de får igjen for det de betaler inn til fellesskapet. Det er bred aksept

for at samfunnet må ha store inntekter for å kunne levere gode ytelser. Skatteskjerpelser og hvordan de treffer, det er en annen sak.

Men legg merke til at da Erna Solberg kommenterte valgseier etter høstens lokalvalg, nevnte hun ikke ordet skattelette. Hun sa: «Vi øker ikke skattene mer enn det som er nødvendig.» Også hun vet godt hva velgerne mener.

Dette; hva vi vet, og hva vi gjør, og hvorfor vi ikke gjør hva vi så godt vet at vi burde gjøre, kunne det skrives enda mer om. Det føles nesten metafysisk. En kan likevel ha sine mistanker om at det skyldes mest mangel på vilje, deretter mangel på mot. Dette ligger imidlertid utenfor utvalgets mandat.

Men utvalget vil peke på: Det er svært stor oppslutning om sosialdemokratisk politikk i det norske velgerfolket. Samtidig har altfor store velgergrupper mistet tilliten til at Arbeiderpartiet er den fjellstø leverandøren av slik politikk. For å bøte på dette trengs ingen ord. Men politisk handling i tråd med de grunnleggende verdiene våre. Et radikalt, framoverlent, endringsvillig, bredt folkelig forankra reformparti må være kjennemerkene våre. Vi trenger ikke bli «den beste versjonen av oss selv». Vi trenger bare å være og handle som det vi har vært og er. Vi trenger ikke å bli noen «versjon». Vi trenger å være oss. Arbeiderpartiet. Og føre sosialdemokratisk politikk.

Utvalgets mandat er å evaluere, men også å bidra til en god debatt på det konstituerende møtet – og mest av alt være med og legge et godt grunnlag for det nye styrets og det nye fylkespartiets framtidsretta arbeid.

Politikk i valgkampen

Utvalget konstaterer at den korte valgkampen fungerte godt og bredt i fylket, gjennom stands og via sosiale og andre medier. Det bør nevnes at den korte valgkampen i fylkespartiet faktisk var ganske lang, med kandidatsamling allerede i romjula for de første tjue på lista. Å eksponere fylkesordførererkandidaten i sosiale medier daglig og flest mulige andre kanaler så ofte som mulig var planen, og den ble fulgt opp.

I valgkampen i år hadde dessuten partiet fagbevegelsens gode støtte. Gjennom blant annet felles finansiering av annonser ble det forpliktende faglig-politiske samarbeidet tydeliggjort. Ved tidligere valg har det av og til vært skurr mellom partiet og fagbevegelsen, noe som alltid slår negativt ut. Denne gangen var det harmoni. Det gir også gjensidig inspirasjon. Å vedlikeholde et tett, fagligpolitisk samarbeid gjennom hele valgperioden er både saklig nødvendig, og vesentlig for valgresultatet.

Partiet løftet seg bra gjennom den korte valgkampen, men kløfta mellom nivået fra vinteren og våren 2023 og fram til valget, ble uoverstigelig. Utgangspunktet var for svakt. Dermed er en viktig lærdom at valg ikke kan vinnes i løpet av noen få uker eller måneders valgkamp. Valgkampene kan i beste fall mobilisere marginene,

tvilerne, gjerdesitterne, sofavelgerne. Men det solide, trygge fundamentet blant velgerfolket må bygges i den lange valgkampen, gjennom det daglige, politiske virket i perioden. Dette er gyldig uansett, nasjonalt, regionalt og lokalt.

Det vil alltid dukke opp vanskelige saker som kan være belastende. Men også å ta nødvendige avgjørelser, selv om de er vanskelige, inngir tillit. Trygg styring er noe helt annet enn ingen styring. Velgerne har erfaringsmessig respekt for partier og ledere som har evne til å både begrunne godt og gjennomføre de vanskeligste grepene.

Samla parti er avgjørende for tillit og oppslutning. I vanskelige spørsmål er derfor forankring og modning av sakene helt avgjørende. Det hevdes at demokrati er så seindrektig. Det er helt feilaktig. Gode demokratiske prosesser kan rett nok ta tid. God planlegging også. Men når beslutningene så er fattet og planene vedtatt, går ofte gjennomføringen gledelig fort. Omkampene blir færre og enklere å handtere. God forberedelse samt kort, effektiv gjennomføringstid fører som oftest raskere til målet.

I valgkampen var det, etter det utvalget har registrert, kjørt fram få enkeltsaker som lokalt kunne mobilisere, eller det motsatte. I fylkesvalgkampen var det lagt en viss vekt på mer praktisk basert videregående opplæring, men uten at det ble noe gjennomgående tema. Arbeid, helse, trygghet var slagord som fungerte godt, på tross av det som tidligere er nevnt om sviktende troverdighet i disse sakene.

Det bør nok vurderes, i både fylkespartiet og i kommunepartiernes programarbeid og valgkampplanlegging, å definere en sak eller to, et prosjekt eller område, som spesielt satsingsområde for framtida. Dette kan bidra til å skape debatt og oppmerksomhet om nettopp partiet og partiets løsninger.

Skolevalget

Skolevalgresultatet i år speilet i stor grad valget, og for første gang siden 2003 tapte vi skolevalget i Telemark. AP gikk fra 33,3% i 2019 til 24,4% i 2021 til 18,6% nå i 2023. Flere faktorer spiller ifølge AUF inn på resultatet. De viktigste er at vi ikke er gode nok på sosiale medier, og ikke hadde troverdighet på våre løsninger, eller rett og slett bommer på hva unge egentlig bryr seg om. I tidligere valgkamper har AUF hatt svaret på hva unge sliter med og hvordan vi skal løse dette. I år forteller AUF at de i stor grad opplevde at det var FPU som klarte å beskrive unges utfordringer og bekymringer. Vi slet i tillegg med troverdighet i skolevalget og det slo hardt ut i Telemark et fylke hvor vi mange steder styrer både stat, fylke og kommune. Elevene virker å være enige i politikken, men vi sliter med tillit. Det er en klar tendens at regjeringspartiet sliter med å vinne skolevalg. Likevel har vi klart det tidligere. Derfor kan vi ikke hvile på denne statistikken. Skal vi klare å snu tendensen må vi ha en bedre virkelighetsbeskrivelse. Det er her vi i stor grad tapte stemmer i år.

Høyresiden klarte å alliere seg med elever og unge på blant annet på tiktok. De traff bedre på beskrivelsen av hva unge bekymrer oss for, samtidig som de i mye større grad satte dagsordenen for hvilken saker som var viktige. De beskrev problemer som, høyere priser, uroligheter i verden og økt fattigdom og hadde bygd en stor troverdighet. De klarer å lage et narrativ om at hvis Arbeiderpartiet hadde villet, så hadde disse problemene vært løst. Når vi fra før slet med tillit i saker spesielt etter en turbulent sommer med habilitetssaker og intriger klarte vi ikke å bygge en god nok troverdighet. Fremover må vi jobbe med å alliere oss med elever og spille på saker som er viktige for dem. I tillegg må vi være til stede der unge er på sosiale medier. Dette er en viktig plattform hvor vi kan bygge relasjon med unge velgere, men her kan man ikke drive tradisjonell valgkamp. Sosiale medier spesielt tiktok krever korte og konsise budskap og at man appellerer mer personlig til velgerne.

Årets skolevalg ble ikke tapt på en sak eller et budskap, men summen av flere. Vi nådde ikke ut med vårt budskap og klarte i for liten grad å alliere oss med unge. Sosiale medier har endret premisset og måten å nå ut med budskap på og her henger vi etter. Dermed klarer høyresiden å sette dagsorden og legge premissene i valgkampen, mens vi taper troverdighet. Framover må vi jobbe med dette, og ikke minst vise unge at vi bryr oss om saker som er viktige for dem.

Nye Telemark Ap

Telemark Arbeiderparti må ha som ambisjon igjen å bli blant de av Arbeiderpartiets fylkespartier som oppnår størst oppslutning ved valg, i tillegg til flest mulig medlemmer. Dette gir innflytelse i partiet sentralt, dermed også i landet. Desto mer maktpåliggende blir dette nå, etter som Telemark blir blant landets minste fylker i folketall, med den reduserte innflytelsen det medfører.

Siden oppdragsgiver for utvalget er fylkespartiet, er det ikke naturlig å rette spesielle anbefalingen til kommunepartiene. De må finne sin veg og sine saker ut fra de ulike forutsetningene de virker i. Likevel kan det tenkes at også kommunepartiene kan ha noe å hente av denne gjennomgangen.

La det være presisert at utvalgets mandat ikke er å tygge ferdig forslag, men å peke på områder hvor fylkespartiet bør legge vekta framover.

Fylkespartiets framtidige arbeid bør etter utvalgets mening følge to hovedspor som er gjensidig avhengige av hverandre. I fylkesparti og fylke, men også nasjonalt.

Det må arbeides grundig organisatorisk, men målsettingene må være politiske.

Utvikle arenaer, bredere kontaktflater

Fylkespartiet bør utvikle arenaer, møteplasser og arbeidsformer som er inviterende og inkluderende. Kall det konferanser, kall det høringer, kall det «rådslag» eller

samråd, kall det kaffeprat. Kall det møter mellom mennesker. Fylkespartiet trenger i høy grad å **bygge ut kontakt med det øvrige, organiserte Telemark – og det uorganiserte for den del. Idrettsbevegelsen, frivilligheten generelt, fagbevegelsen, landbruksorganisasjonene, næringslivet i og utenfor NHO-miljøet, de bittesmå bedriftene og de helt store.** Eksempelene er mange. Fylkespartiet trenger impulsene, innspillene, trenger å forstå hva de lever i og strever med. Og omgivelsene trenger å oppfatte at fylkespartiet vet, og tar til seg kunnskaper. At mange av de menneskene en slik møter, er trofaste eller potensielle velgere, kanskje framtidige medlemmer og endog folkevalgte, er en del av erkjennelsen det bør arbeides ut fra.

Gjennom å ha fylkesordføreren vil en del av dette komme av seg sjøl. Men fylkesordføreren er også en seremoniell skikkelse. Det vil si at i mange sammenhenger er han noe annet enn en partipolitiker på besøk, han vil være Telemark fylkeskommune på besøk.

Fylkespartiet trenger altså å bevisst bygge opp (igjen) sin egen, fylkesomfattende identitet, i tett samarbeid og samforstand med kommunepartiene.

Om partikontoret kunne det sies mye, også veldig mye positivt om slik det har vært drevet gjennom åra det var Telemark Arbeiderparti sitt. Ikke noe galt sagt om partikontoret og samarbeidet med Vestfold sitt kontor de siste fire åra – men det var noe annet. Identiteten som kontoret til Telemark Arbeiderparti trenger å gjenreises. Utvalget nøyer seg med å konstatere at partikontoret må være tjenesteytende og tjenestetilbydende overfor kommunepartiene, i tillegg til funksjonene det må ha sammen med fylkesordfører, fylkestingsgruppe, stortingsrepresentanter og fylkestyre. Partikontoret må også konstant være en tilbyder av, eller formidler av skolering til kommunepartiene og lagene.

En tilsynelatende liten, men viktig ting. Når partifeller stikker innom en vanlig hverdag i kontortid, er det maktpåliggende at det er folk til stede. Også dette er organisasjonsbygging. Å komme til rungende tomme rom frister ikke til gjentakelse.

Vinne innflytelse

Telemark Arbeiderparti ble en gang regna blant de «mektige» fylkespartiene, sammen med Hedmark, Oppland, Østfold, Sør-Trøndelag og naturligvis Oslo. Dette på grunn av bra medlemstall og stor oppslutning ved valg på alle nivå. Men i tillegg til å vinne valg, få flere stortingsrepresentanter, fylkesordføreren «alltid», samt flere ordførere, vil en sterk fylkesorganisasjon alene kunne gi økt innflytelse.

Telemark må, også gjennom fylkespartiet vårt, gjenvinne økt innflytelse og gjennomslag nasjonalt. Vi er representert i regjeringen og i Sentralstyret i partiet. Dette er helt vesentlig. Men fylket er og kommer til å forbli relativt sett nokså lite i folketall. For å oppnå tilstrekkelig gjennomslag nasjonalt, er det dermed desto viktigere at fylkespartiet som sådant framstår som en aktiv pådriver, kall det gjerne

lobbyist, for fylkets interesser i nasjonale fora. På Landsmøtet og i Landsstyret kan viktige gjennomslag oppnås. Her betyr medlemstallet alt for representasjon og dermed makt og innflytelse. Men de nasjonale prosessene foregår kontinuerlig. Det må også fylkespartiets påvirkningsarbeid nasjonalt gjøre. Slikt arbeid er i stor monn også fylkeskommunens rolle, men et sterkt og kraftfullt fylkesparti kan gi ytterligere nasjonal tyngde.

Fylkespartiet må arbeide godt innad i fylket, blant annet for også å oppnå økt innflytelse utenfor fylket, altså nasjonalt. Gjennom den omfattende nettverksbyggingen som er nevnt tidligere, vil fylkespartiet også ha et svært godt kunnskapsgrunnlag for påvirkning, både i forhold til partiet sentralt og til andre beslutningstakere. La Helse Sør-Øst være nevnt som ett eksempel blant flere sentrale aktører som er viktige å ha samhandling med.

Konklusjon og anbefaling

Hovedfunn

1. Valget 2023 var katastrofalt dårlig for Ap i Telemark.
2. Enkeltkretser og enkeltkommuner hadde gode resultater uten at dette endrer hovedbildet.
3. AP og SP går kraftig tilbake, mens hjemmesittere, Høyre og INP øker.
4. Nedgangen er særlig kraftig i byområdene og i forstedene.
5. Aps oppslutning økte gjennom valgkampen, og tilbakemeldingene på valgkampen er generelt gode.
6. Det var få lokale saker og kandidater som i særlig grad ser ut til å ha flyttet velgere.
7. Tilbakemeldingene fra velgermøtene og fra ettervalsundersøkelsen tyder på at velgerne i liten grad vil ha høyrepolitikk, og de i stor grad støtter sosialdemokratisk politikk.
8. Velgerforflytningen har ikke vært til partier til venstre for AP. Sammen med punkt 7. tyder dette på at AP ikke ligger feil i en høyre-venstre akse.
9. AP som parti virker å mangle tillit hos velgerne, særlig innen økonomisk politikk og styring. AP fremstår tilbakeskuende og forbindes i for stor grad med reverseringer i stedet for framtid.
10. Folk vil ha sosialdemokratisk politikk, men de vil ikke ha oss.

Anbefalinger

1. AP må bygge tillit, og det vil ta tid. Nedgangen har skjedd over seks år, og da må vi ta inn over oss at det tar tid å gjenvinne tillit. Vi må unngå irrasjonelle beslutninger og alle former for skandaler.
2. Frem mot neste stortingsvalg må regjeringen i samarbeid med fylkespartiet gå grundig igjennom hvordan den fremstår i denne delen av landet. Folk i

Telemark (og særlig der vi har mistet mange i Grenland) må føle at regjeringen er til for dem.

3. Telemark AP må etablere seg med noen tydelige Telemarkssaker: Sykehuset Telemark, Intercity, kraftinntekter f.eks. Disse kan følges opp i neste stortingsvalgkamp.
4. Vi vil fraråde dramatiske politiske grep eller spisset målgruppetenkning. Tilbakegangen er generell, og tapet er til Høyre og gjerdet. Dette tyder på at utfordringen dreier seg mer om styring og tillit i stort enn enkeltsaker eller tap av en målgruppe.
5. For å øke valgdeltagelsen bør det være egne tiltak ovenfor grupper som tradisjonelt i mindre grad bruker stemmeretten. Det gjelder særlig fremmedspråklige, minoriteter, utenlandske borgere med stemmerett ved lokalvalg, og ikke minst trengs økt aktivitet ovenfor studenter.
6. Vi må unngå retorikk eller politikk som får det til å fremstå som AP prioriterer ned byene, ned næringslivet, eller ned personer med moderate eller høye arbeidsinntekter. AP må være partiet for alle. Sånn sett er «Alle skal med» et bedre slagord enn «Vanlige folks tur» siden det er så mye usikkerhet hvem vanlige folk egentlig er.
7. Valgkampen bør ha en egen evaluering, selv om den virker å ha gått bra.

Sluttord

Utvalget har med dette blant annet gitt sin analyse av valgutfall, årsakene til valgfallet og valgkampens betydning.

Utvalget har også tillatt seg å gjøre noen betraktninger om det framtidige arbeidet, både politisk og organisatorisk. Utvalget har til en viss grad pekt på «hva» som etter vår mening bør gjøres, i mindre grad på «hvordan». Det videre arbeidet blir opp til det nye styret, partikontoret og representantskapet å både vurdere, beslutte og gjennomføre.

Utvalget vil takke for tilliten ved å få oppdraget, og vil avslutningsvis fastslå. **Vi er et parti som har fått bank av velgerne, vi er nokså lamslått, men langt fra utslått.** Vi har lag, kommunepartier og fylkesparti som fungerer. Vi har ordførere og andre folkevalgte som nyter stor og velfortjent tillit. Vi har nettverk og tillitsvalgte over hele fylket, vi har tett kontakt med fagbevegelsen, vi har et solid drevet partikontor, og vi har rikspolitikere med stor tillit og som er plassert i helt avgjørende posisjoner for landet.

Grunnlaget er godt.

La ambisjonen om å være det helt dominerende partiet i Telemark ligge fast. Det er også vårt viktigste bidrag til å gjenreise posisjonen til Arbeiderpartiet nasjonalt